
Avrupa Üyeliğine Aykırı Bir Bakış

Atilla Yayla*

Türkiye'nin AB üyeliği yolunda hayli yüksek dozlu belirsizlik ihtiva eden kritik bir dönemece girdiğimiz anlaşılıyor. Son zamanlardaki siyasî gelişmelerin bu konudaki belirsizlikleri ortadan kaldırmaya yettiği söylenemez. Görünen o ki, eylül ortasına ve belki 14 Aralık zirvesine kadar bu mevzu toplumun her katmanında tartışılmaya devam edecek. Ben bu yazıda, kendi perspektifimden Türkiye'nin AB üyeliği macerasına nasıl baktığımı anlatmaya çalışacağım.

Önce AB konusundaki iki ana görüşü özetleyelim:

AB üyeliğine soğuk bakan, hatta -açıkça söylememekle beraber- üyeliğe kesinlikle karşı çıkan, bazı bürokrat ve politikacılardan müteşekkil, güçlü ve etkili bir kanat var. Bu kanada göre, idam cezası kaldırılmamalı, münhasıran Abdullah Öcalan idam edilmelidir. Kürtçe yayın ve eğitim hiçbir şekilde gündeme getirilmemelidir. İdamı tartışmak şehitlere haksızlık ve ülkenin bölünmesine taviz verme anlamına gelir. Aynı şey Kürtçe yayın ve eğitim için de geçerlidir. Türkiye'de Türkçe'den başka hiçbir dilde eğitim ve yayın yapılmamalıdır. AB Türkiye'yi bölmek istemektedir. En önemli şey Türkiye'nin üniter devlet sistemi, millet olarak birlik ve beraberliği ve toprak bütünlüğüdür. Ayrıca, bağımsızlık da temel değerdir. Bağımsızlık özenle korunmalıdır. AB üyeliğini şu ya da bu şekilde destekleyenler ya hain, satılık, ajandır veya, en azından, gafildir. Bunlar AB'yi savunmak için gösterdikleri hassasiyet, itina ve gayreti millî çıkarlarımızı ve onurumuzu savunmakta göstermemektedir...

*Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, İİBF, öğretim üyesi.

22 Atilla Yayla

AB üyeliğine mutlak taraftar olanlara göre, AB medeniyetin yoludur. Türkiye'nin tek şansı AB üyeliğidir. Türkiye bu kervanı kaçırsa yeni bir şekil almakta olan dünyada yalnız kalacaktır. En geri ülkeler seviyesine düşecektir. Her şeyde ve her alanda, hem demokrasi ve insan hakları standartlarında ve hem de ekonomik ve sosyal gelişmede başlıca ölçü AB ölçüleridir. Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir ülke terketmek istiyorsak ne yapıp edip AB'ye üye olmamız lâzımdır. AB'ye üyelik Türkiye'ye zenginlik, demokrasi, özgürlük ve her alanda yüksek standartlar getirecektir..

Bu iki kamp arasında nerede bulunduğumu sorguladığımda, ihtiyatlı bir AB üyeliği taraftarı olduğumu görüyorum. Mamafih, bu ihtiyatlılığım, birinci kanadın ortaya koyduğu argümanlara dayanan bir ihtiyatlılıktan çok AB'nin kendi iç yapısının sorunlarına ve işleyişine dayanan bir ihtiyatlılık. Başka bir deyişle, ben, ikinci kanatta yer almayan bir AB üyeliği taraftarıyım. Niye böyle düşündüğümü her iki kanadın temel argümanlarını değerlendirerek açıklayacağım.

AB karşıtı kanadın argümanlarını değerlendirmeye, önce bir noktanın altını çizerek başlamak isterim. AB karşıtı olmak da, teorik olarak AB taraftarı olmak kadar meşru bir politik pozisyonudur. Mesele bu pozisyonun ne kadar haklı olduğudur ve haklılığın ölçülmesine başvurulabilecek değerler ve yollar vardır. Yani, bir kesim insan şu veya bu sebeple AB üyeliğine karşı çıkıyorsa, bunlar psikolojik olarak terörize edilmemeli veya hainlikle yaftalanmamalıdır. Görüşleri dinlenmeli, tezlerini anlamak için gayret sarfedilmeli ve bu tezler ciddiyetle cevaplandırılmalıdır. AB taraftarlığı vatan hainliği olmadığı gibi, AB karşıtlığı da bir şerefsizlik veya vatan hainliği değildir. Nitekim çoğu AB ülkesinde de kamu, AB taraftarı ve karşıtı olanlar olarak neredeyse ortadan ikiye bölünmektedir. Birçok ülkede yapılan referandumlarda AB üyeliği veya çeşitli ortak politika ve uygulamalar bazen kıl payı farkla kabul görebilmiştir. O yüzden, AB'ye karşı olmak Türkiye'yi sevmemek veya Türkiye'yi düşünmemek değildir. Olsa olsa sevme ve düşünmeyi diğerlerinden daha farklı bir usûl ve biçimde yapmaktır. Üstelik AB ve çeşitli AB politikalarıyla ilgili tartışmalar üyelik gerçekleşse bile sona ermeyecektir. Ne gerçek ne de vatanseverlik şu veya bu görüşün ve kesimin tekelindedir. İhtiyacımız kurallı bir müzakere sürecini işletmek, tartışarak bir noktaya ulaşmaktır.

Mamafih, birinci kanadın AB karşıtı veya AB üyeliğinin Türkiye'ye verebileceği zararlarla ilgili görüşlerinin çoğu temelsiz iddialar olmalarının ötesine geçememektedir. Mesela şu bağımsızlık. Bağımsızlık, bir defa, onların anladığı şekilde mevcut değildir. Yani tam bağımsızlık bir hayâldir. İkincisi, bağımsızlık en yüce değer de değildir. Eğer öyle olsaydı, tarihî ve aktüel birçok diktatörlüğü ve diktatörü onaylamamız ve aziz tutmamız gerekirdi. Oysa, özgürlüğe hizmet etmeyen ve insan haklarına saygı göstermeyen bir bağımsızlığın kıymeti ne olabilir ki? Üçüncüsü, bu bağımsızlık neden insan hak ve özgürlükleri söz konusu olunca gündeme gelmekte / getirilmekte, ama, meselâ, ekonomi politikaları ve askerî operasyonlar gibi konular

Güz 2005

söz konusu olunca rafa kaldırılmaktadır? Bağımsız olmamız eğer egemenlerimizin kendi halklarına hoyratça muamele etmesine ve insan hak ve özgürlüklerinin arsızca, edepsizce ve sürekli çiğnenmesine zemin hazırlayacaksa, herhalde pek çok insan bu bağımsızlıktan hazzetmeyecektir. Dolayısıyla, sadece müphem bir bağımsızlık argümanına dayanarak AB üyeliğine karşı çıkmak hiç de ikna edici değildir.

AB üyeliğinin Türkiye'yi böleceği korkusu da yersizdir. Şüphe yok ki, tersi daha doğrudur. AB üyeliği Türkiye'nin toprak bütünlüğünü kuvvetlendirecektir. AB üyeliğinin ülkeleri böldüğüne dair pek örnek yoktur. buna karşılık, AB'nin savunduğu ilkeleri reddettiği için bölünen ülkeler var. Hakeza, demokratik standartları geliştirdiği, hürriyetleri artırdığı için bölünen ülke örneğine de pek rastlamıyoruz. Lâkin, demokrasiyi reddeden, otoriteryenlikten vazgeçmeyen, halkını acımasızca bastıran ve bu yüzden bölünen veya bölünmesi hızlanan/kolaylaşan ülkeler mevcuttur. Dolayısıyla, Türkiye'nin bölünmesini gerçekten istemeyenlerin ve bunu asgarî maliyetle sağlayacak kadar uyanık olanların demokrasiyi geliştirecek adımları ısrarla atması veya hiç değilse, bunu sağlamakta yararlı olacak AB üyeliğine karşı çıkmaması gerekir.

Kürtçe eğitim ve yayına gelince... Benim gibi bir liberal için Kürtçe eğitim ve yayın olup olamayacağını tartışmak tamamen anlamsızdır. Tabii ki olacaktır, olmalıdır; çünkü ana dili Kürtçe olan bazı vatandaşlar bunları talep edecektir. O zaman da devlet ya bir kamu hizmeti olarak düzenlemek suretiyle bu taleplere bizzat cevap verecek ya da sivil vatandaşların kendi ihtiyaçlarını gidermek üzere faaliyete geçmesine engel teşkil etmeyecektir. Bu problemin başka bir çözümü yoktur. Demokratik felsefe açısından bu böyle olduğu gibi, ahlâk ilkeleri de bunun böyle olmasını gerektirmektedir. Bir mantıkî muhakeme bunu daha iyi kanıtlayacaktır. Farzedelim ki bu ülkede Türklerle Kürtler'in konumu tersine olsaydı. Çoğunluğu Kürtler teşkil etseydi ve Türkçe eğitim ve yayın yasaklansaydı. Ana dili Türkçe olanlar olarak ne hissederdik? Dilimizin eğitim ve yayın alanlarından menedilmesini makul karşılayıp kabullenebilir miydik? Dilimize özgürlük verilmesi mi yoksa yasaklanması mı bizi ayrılıkçı eğilimlere iter veya ayrılıkçı siyasî eğilimlere meşruluk kazandırır?

Ayrıca, pratik açısından da Kürtçe'yi yasaklamak için ileri sürülen gerekçelerin bir anlamı yoktur. Kürtçe ve Kürtçe konuşanlar sosyolojik bir realite olarak ortadadır. Yasağın şimdiye kadar işlemediği bu sosyolojik olguyu ortadan kaldıramadığına göre, bireysel eğitim imkânlarının olağanüstü genişlediği ve yaygınlaştığı şu enformasyon çağında artık bu sosyolojik vakayı eritmenin/yok farzetmenin mümkünatı kalmamıştır. Toprağa sınır çizebilir ve bu sınırı silahla koruyabilirsiniz, ama ses ve görüntü dalgalarına sınır koyamaz, onları silahla engelleyemezsiniz. Sınır koyma ve engelleme çabalarıyla ancak gülünç hale gelir ve paranoyaklaşırsınız. Ne yazık ki Türkiye bu istikamette yol almaya devam etmektedir.

Biraz mantıklı ve soğukkanlı olsak şu gerçeği görürüz. Kürtçe eğitim ve yayın Türkçe'nin tahtını sarsmayacak, aksine sağlamlaştıracaktır. Türkçe'yi entegrasyonun

başlıca aracı haline getirecektir. Yani Türkçe'yi sevenlerin de Kürtçe'nin eğitim ve yayın dili olarak serbestleşmesini talep etmesi, vicdanın değilse bile aklın ve mantığın gereğidir. Engellenmemiş bireyler, vatandaş olmanın hazzına varacak ve ayrılıkçı değil kaynaşmacı eğilimleri kuvvetlenecektir. İnsanların hür oldukları, negatif ayrıma tâbi tutulmadıkları, kendilerinin ve çocuklarının hayat şartları iyileştiği zaman, bölünmeyi değil, bütünleşmeyi istediklerini gösteren pek çok örnek vardır.

Sonuç olarak, AB karşıtlarının iddialarının çoğu temelsiz ve geçersizdir. Özellikle insan hakları, özgürlük ve demokrasiyle ilgili olanları. Bu alanlarda yapılacak reformları /iyileştirmeleri onurumuzun azalması/onursuzluk, taviz vermek vs. olarak görmek tamamen anlamsızdır. İnsan haklarına saygı her şeyden önce insanlığın gereğidir ve Türkiye'nin aslında vatandaşlarının sahip olması gereken hak ve özgürlükleri tanımamakta ısrar etmesinin onursuzluk olarak görünme ihtimalinin daha yüksek olduğunu kabul etmek gerekir.

AB taraftarlarının istikameti, genel olarak AB karşıtlarından daha isabetli olmakla beraber, argümanlarından bir kısmı cidden abartılıdır. Bu kimselerin bazılarının lisanına bakınca, sanki medeniyetin daha yeni ve AB ile doğduğu ve dünyanın başka hiçbir yerinde ve tarihin hiçbir evresinde uygarlığın izine rastlanmadığı kanaati uyanmaktadır. Bu algılayış yanlıştır, yanıltıcıdır. Medeniyet AB ile doğmamış olduğu gibi, AB'nin kurumsal yapısıyla özdeş ve onunla kaim de değildir. Medeniyeti yaratan AB adı verilen oluşum değildir. Bundan 50-60 yıl önce AB yoktu, bundan 50-60 yıl sonra da AB'nin varolacağına hiçbir garantisi yoktur. Dünya tarihi şöyle bir incelendiğinde birçok siyasî-iktisadî-askerî paktların doğduğu, bir süre yaşadığı ve sonra dağıldığı görülmektedir. Şüphesiz, ömrü ne kadar uzun olursa olsun, AB de böyle olacaktır. Ama AB'nin var olmaması medeniyetin var olmaması anlamına gelmediği gibi, AB'nin ortadan çekilmesi de medeniyetin bittiği ve tarihin sonunun geldiği anlamına gelmeyecektir.

Bu yanılığın veya eksikliğin başlıca sebebi tarihin ve medeniyetin yanlış veya yetersiz okunmasıdır. Medeniyeti yaratan AB vs. değil, belirli değerler ve kurumlardır. Medeniyeti yaratan özgürlük ve özgürlüğün kurumsallaşmasıdır. Bireysel özgürlük ve sorumluluk, özel mülkiyet, serbest mübadele, sınırlı devlet, hukukun hakimiyeti, anayasal yönetim medeniyetin ve insanî hayatın ardında/altında yatan asıl kahramanlardır. Bir "medeniyet" projesi olarak AB'nin ardında yatan faktörler de büyük ölçüde bunlardır. Veya öyle olmalıdır.

AB, genel olarak, medeniyeti yaratan değerlere yakın ve yatkın bir tarihî oluşumdur. Mamafih, böyle olması AB'nin, her şeyin standardını AB'de arayanların sandığı gibi, hiçbir negatif tarafının bulunmadığını göstermemektedir. AB aslında ciddi ve muhtemelen gitgide ağırlaşacak sorunlarla yüz yüzedir. Burada birkaçından bahsedebiliriz. AB birçok bakımdan yeteri kadar rekabetçi değildir. Birlik içinde çok güçlü korumacı eğilimler vardır. Özellikle tarımdaki sübvansiyonlar Birliğin

uzun süre başını ağrıtacaktır. AB içinde güçlü bir merkezîyetçi eğilim hakimdir. Buna paralel olarak Brüksel’de adeta bir bürokratik tahakküm modeli doğmaktadır. Demokratik temsil kabiliyeti olmayan memurlar -bizim memurların kulakları çınlasın- AB’nin motoru görevini üstlenmektedir. Avrupa Parlamentosu gerçek anlamda bir parlamento olamamaktadır. Bakanlar Komitesi ve Komisyon, yasama faaliyetlerinde asıl ağırlıklı rolü üstlenmektedir. Avrupa Adalet Mahkemesi de, en azından yakın zamanlara kadar, saldırgan bir tavırla yasama organı rolünü üstlenmeye soyunmuştur. Bu mahkemenin normal yargı faaliyeti boyutlarını aşan çabaları ve Birliğin abartılı harmanizasyon düzenlemeleri kıtada hukukî çoğulculuğu ve rekabeti adım adım budamaktadır. Tek para birimi euroya geçiş bile bir anlamda merkezîyetçiliğin yansımasıdır. Elektronik paranın giderek yayıldığı ve parasal rekabetin kaçınılmaz olduğu bir çağda tek resmî para yaratma çabası bir bakıma anakronik bir çaba gibi görünmektedir.

Birliğin toplumsal problemleri de vardır. Kıta nüfusu gitgide yaşlanmaktadır. Bazı ülkeler (İtalya, Almanya) ciddi bir nüfus eksilmesi sorunuyla yüzyüzedir. Refah devletini AB’ye hem zihniyet hem de parasal bakımından büyük külfetleri vardır. Avrupa’da girişimcilik kabiliyeti gitgide gerilemektedir. İnsanlar adeta refah devleti zihniyetiyle uyuşturulmuştur ve risk almak istememektedir. Kıta ekonomisinde, bir taraftan refah devleti politikalarının etkisi, bir taraftan verimliliğin ana rakip ABD’yle kıyaslanmayacak kadar düşük olması yüzünden, rekabet gücü azalmaktadır. Azalan rekabet gücünün açık veya örtülü korumacı politikaları teşvik ettiği görülmektedir.

AB ayrıca, insan hakları konusunda da hatalar yapmaktadır. Türkiye’ye nazaran AB’nin adeta bir insan hakları cenneti olması bu hususu gözden kaçırmamıza neden olmamalıdır. Avrupalılar’ın bazıları, özellikle Müslümanların hakları konusunda çifte standart uygulamaktadır. Bu tavır zaman zaman Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına dahi, belli ölçülerde yansımaktadır. Kürtlere ve sosyalistlere karşı yapılan insan hakları ihlallerinde -haklı olarak- aşırı “hassas” olan AB, dindarlara karşı yapılan ihlallerde neredeyse vurdumduymazdır. AB, Türkiye hakkındaki rapor ve açıklamalarında laisist devlet baskılarına/şiddetine neredeyse hiç temas etmemektedir. Geçmişinde vahim bir ırkçılık ve ayrımcılık lekesi bulunan Avrupa, ırkçılığı genişletip kültürel/dinsel bir renge büründüren mahfillerin kolayca yeşerdiği bir vasat haline gelmektedir. Bazı AB ülkeleri göçmenlere insanlık sınırının ötesine taşan muameleleri reva görmektedir. Avrupa’nın, AB’nin işte bu yönleri de görülmeli ve gerçeğe olunmalıdır.

Diğer taraftan AB üyeliğinin derhal ve maliyetsiz (yani anlayış, tavır, alışkanlık ve çalışma tarzlarında bir değişiklik olmaksızın) bir zenginlik yaratacağı beklentileri de büyük ölçüde hayâldir. AB üyeliği şüphesiz yabancı sermaye ve know-how akışını hızlandıracaktır. Türkiye’nin daha geniş pazarlara ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Ama, Türkiye’nin sadece veya esas itibarıyla AB’den transferler yoluyla zenginleşmesi mümkün değildir. Zenginlik eninde sonunda bu topraklarda doğacak ve bu ülkenin

insanları tarafından yaratılacaktır. Bunun için yapılması gerekenleri kendi başına yapan/yapabilen bir Türkiye'nin AB'den bile zengin olma şansı vardır.

Sonuç olarak şunları söylemek istiyorum. AB medeniyetin başlangıç noktası değildir. Türkiye'nin yapması gereken, AB içinde veya dışında medeniyete giden yolu izlemektir. Yani, özel mülkiyeti sağlamlaştırmak ve yaygınlaştırmak, serbest mübadeleyi geliştirip devletin ekonomik ve toplumsal hayata müdahalesini azaltmak, sınırlı ve anayasal devleti/yönetimi gerçekleştirmek, demokratik yapı üzerindeki bürokratik tahakkümü kırmak, devleti insanların efendisi olmaktan çıkarıp hizmetkârı haline sokmak, insan hak ve özgürlükleri (ki bu dinsel bakımdan devletin tarafsızlığını, yani özgürlükçü/demokrat laikliği de içerir) vatandaşları arasında hiçbir negatif veya pozitif ayrımcılık yapmaksızın herkes için eşit olarak tesis etmektir. Bunları yapan/yapabilen bir Türkiye'nin AB üyesi olup olmaması önemli değildir. Böyle bir Türkiye özgür, yeterince bağımsız ve müreffeh bir Türkiye olacaktır. Bu Türkiye Avrupa'ya da çifte standartlarından kurtulmada, ekonomik dinamizm kazanmada öncülük edecektir.

Ne var ki AB'ye karşı çıkanların böyle bir Türkiye istediğine dair yeterli işaret mevcut değil. Onların statükoyla pek problemi yok gibi. Mevcut yapının olduğu gibi muhafazasını talep ediyorlar. O yüzden, AB karşıtlıkları siyasî olarak meşru olsa bile ahlâkî olarak meşru bir pozisyona yerleştirmiyor kendilerini. Bense, Türkiye'nin daha özgür ve müreffeh bir ülke olma mücadelesinde iç dinamiklerin motive edilmesinde ve yetersizliklerinin giderilmesinde katkısı olacağına inandığım için AB üyeliğini olumlu buluyorum. Ama önce medeniyeti ve medeniyeti yaratan değerleri ve sonra bu çerçeve içinde yer aldığı için ve aldığı kadarıyla AB üyeliğini destekliyorum.